

Jan Borowiec

HARMONIZACJA PRAWA W UNII EUROPEJSKIEJ W DZIEDZINIE USŁUG FINANSOWYCH

1. Wstęp

Urzeczywistnienie swobody świadczenia usług finansowych, jednej z podstawowych swobód rynku wewnętrznego, nie jest możliwe bez usunięcia przeszkód mających swe źródło w ustawodawstwie państw członkowskich. Rynek finansowy należy bowiem do rynków najbardziej obwarowanych przepisami prawnymi. Szczegółowe regulacje są często bardzo zróżnicowane w poszczególnych krajach, utrudniając dostęp zagranicznych inwestorów do krajowego rynku finansowego.

Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską przewiduje zbliżanie przepisów prawnych państw członkowskich w stopniu koniecznym do funkcjonowania wspólnego rynku (art. 3 ust. 1 lit. h). Zbliżanie tych przepisów polega na przyjęciu wspólnego standardu regulacji prawnej, zwłaszcza przez niwelowanie różnic w krajowych systemach prawnych, z jednoczesnym zachowaniem pewnych odrębności w tych systemach [Brodecki 2006, s. 394].

Celem artykułu jest przedstawienie podstaw prawnych harmonizacji prawa w Unii Europejskiej oraz jej efektów w odniesieniu do prawa bankowego, ubezpieczeń i rynku kapitałowego.

2. Pojęcie i zakres harmonizacji prawa

Traktat WE posługuje się trzema pojęciami: „zbliżanie ustawodawstwa państw członkowskich” (art. 94 i 95 TWE), „harmonizacja prawa” (art. 93, 95, 149, 150, 151 i 152 TWE) oraz „koordynacja przepisów prawnych” (art. 44, 46 i 47 TWE). Terminów tych należy używać zamiennie [Mik 2000, s. 594]. W literaturze prawniczej harmonizacja i koordynacja traktowane są jednak jako odrębne metody integracji prawa wspólnotowego, prowadzące do zbliżenia prawa krajowego [Mik 2000, s. 590-603; Brodecki 2001, s. 92-96].

Harmonizacja jest definiowana jako dążenie do ujednolicenia prawa poprzez uzgadnianie, wzajemne dostosowywanie i łączenie poszczególnych elementów w pewną całość [Brodecki 2001, s. 94]. Nie ma ona jednorodnej natury. Wyróżnia się

bowiem harmonizację twardą, której środkiem jest dyrektywa, oraz harmonizację miękką, której instrumentem jest zalecenie. Ponadto, uwzględniając zakres harmonizacji, można wyróżnić harmonizację zupełną, opcyjną, częściową i minimalną [Mik 2000, s. 594-598].

Z harmonizacją zupełną mamy do czynienia wówczas, gdy prawodawca wspólnotowy ureguluje konkretną materię w sposób wyczerpujący. W znacznym zakresie jest ona już historyczną metodą integracji prawa, przy czym zawsze miała ograniczony zasięg; przed 1985 r. była stosowana głównie w celu ujednolicenia norm technicznych.

Obecnie większą rolę odgrywa harmonizacja częściowa, której regulacji podlegają tylko niektóre aspekty problemu. Państwa członkowskie mogą zatem przyjmować środki prawne w zakresie nie unormowanym w dyrektywie. Nie mogą jednak podważać *effet utile* dyrektywy. Harmonizacja częściowa nie może także prowadzić do niejednolitej wykładni przepisów dyrektywy, która pozbawiłaby je skutku harmonizującego.

Harmonizacja minimalna polega na ustaleniu w dyrektywie minimalnych standardów regulacji. Państwa członkowskie mogą więc wprowadzać lub utrzymywać swoje regulacje prawne zapewniające wyższy poziom ochrony, nie mogą jednak zejść poniżej minimalnego standardu ochrony prawnej zagwarantowanego dyrektywą.

Koordinacja wiąże krajowe systemy prawne bez ich ujednolicenia lub harmonizacji. Zwykle jest ona stosowana w dziedzinach prawa, które ze względu na swoją istotę nie wymagają interwencji Wspólnoty w stosunki prawne regulowane przez prawo krajowe. Może ona polegać na wykorzystaniu klauzuli wzajemnego uznawania norm prawnych i na wprowadzeniu jednolitych norm kolizyjnych. Wzajemne uznawanie norm prawnych ma zastosowanie zwłaszcza wtedy, gdy nie ma pochodnej regulacji wspólnotowej. Klauzulą taką jest np. formuła *Cassis de Dijon*, pozwalająca na uznawanie krajowych norm technicznych przy braku normy zharmonizowanej. Jednolite reguły kolizyjne wskazują zaś, który z systemów prawnych będzie regulował sytuację konkretnego podmiotu. Innymi dopuszczalnymi jej formami są zalecenia, wymiana informacji o najlepszych praktykach, programy działań wspólnotowych. Prowadzą one również do pewnego zbliżenia systemów prawnych państw członkowskich. Ogólną podstawą prawną koordynacji jest art. 94 TWE.

3. Podstawa prawna harmonizacji

W traktacie WE istnieją trzy **podstawy prawne harmonizacji**, mianowicie:

- podstawy ogólne, ujęte w art. 94 i 95,
- art. 308, stanowiący klauzulę elastyczności, dającą Wspólnocie tzw. kompetencję uzupełniającą w braku specyficznych podstaw prawnych,
- podstawy szczegółowe, powiązane z konkretnymi dziedzinami kompetencji Wspólnoty, do których zalicza się m.in. art. 44 (prawo przedsiębiorczości) i

art. 55 (swoboda świadczenia usług) – szczegółowe podstawy zbliżania prawa w dziedzinie usług finansowych.

Harmonizacja według art. 94 TWE ma na celu zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich, które mają bezpośredni wpływ na ustanowienie lub funkcjonowanie wspólnego rynku. Artykuł ten pozostawia Radzie tylko jeden instrument harmonizacji – dyrektywę, którą uchwała jednomyślnie. Państwo członkowskie może więc zablokować przyjęcie dyrektywy, korzystając z prawa weta.

Harmonizacja na podstawie art. 95 TWE, stanowiącego *lex specialis* w stosunku do art. 94 TWE, dotyczy zbliżania przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych, które mają na celu ustanowienie i funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Przyjęcie środka harmonizującego na tej podstawie nie wymaga jednomyślnej decyzji Rady, lecz większości kwalifikowanej przy zastosowaniu procedury współdecydowania.

Ograniczony jest również zakres materialny harmonizacji, gdyż ustęp 2 art. 95 TWE wyłącza z niej:

- przepisy podatkowe, które podlegają zbliżaniu na podstawie art. 93 (harmonizacja podatków pośrednich) lub 94 TWE (harmonizacja podatków bezpośrednich),
- przepisy dotyczące swobodnego przepływu osób, w stosunku do których stosuje się art. 40, 46, 47 ust. 2, 94 i 308 TWE,
- przepisy odnoszące się do praw i interesów pracowników najemnych, podlegające art. 94 lub 308 TWE.

Zgodnie z art. 95 ust. 3 TWE, Komisja, przedkładając propozycję środka harmonizującego w dziedzinie ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, ochrony środowiska naturalnego i ochrony konsumentów, przyjmuje za podstawę wysoki poziom ochrony, uwzględniając w szczególności zmiany oparte na faktach naukowych. W dziedzinach tych traktat wyklucza więc harmonizację minimalną.

Państwa członkowskie mogą **utrzymywać przepisy krajowe**, uzasadniając to ważnymi względami określonymi w artykule 30 TWE (moralność publiczna, porządek publiczny, bezpieczeństwo publiczne, ochrona zdrowia i życia ludzi oraz zwierząt oraz ochrona roślin, ochrona narodowych dóbr kultury, ochrona własności przemysłowej i handlowej) lub związanymi z ochroną środowiska naturalnego albo środowiska pracy. Państwa członkowskie mogą także **wprowadzać przepisy krajowe** dotyczące ochrony środowiska naturalnego i środowiska pracy. Utrzymanie lub wprowadzenie przepisów krajowych wymaga aprobaty Komisji. Prawo krajowe nie może stanowić środka samowolnej dyskryminacji lub ukrytego ograniczenia handlu pomiędzy państwami członkowskimi, nie może również utrudniać funkcjonowania rynku wewnętrznego. W razie nadużycia dopuszczalności wprowadzania lub utrzymania przepisów krajowych przez dane państwo członkowskie Komisja lub inne państwo członkowskie mogą wnieść skargę bezpośrednio do Trybunału Sprawiedliwości.

Środki harmonizujące przyjęte na podstawie art. 95 TWE obejmują **klauzulę ochronną**, która upoważnia państwa członkowskie do podjęcia środków tymczasowych, uzasadnionych względami pozagospodarczymi, określonymi w art. 30 TWE. Środki te podlegają wspólnotowej procedurze ochronnej.

Artykuł 308 TWE może stanowić podstawę zarówno harmonizacji, jak i unifikacji, polegającej na wprowadzeniu jednolitych regulacji wspólnotowych. Zastosowanie tego artykułu w celach harmonizacji prawa zależy od spełnienia czterech przesłanek [Ahlt, Szpunar 2005, s. 257-258]:

- kompetencje niezbędne do środka harmonizującego nie są określone w innej normie traktatowej,
- środek harmonizujący służy osiągnięciu jednego z celów Wspólnoty,
- cel ten dotyczy funkcjonowania wspólnego rynku,
- do osiągnięcia tego celu niezbędne jest działanie Wspólnoty.

Artykuł 308 TWE jest więc subsydiarny wobec innych podstaw harmonizacji prawa. Jego stosowanie nie może podważać zasady kompetencji powierzonych oraz zasad podziału kompetencji pomiędzy Wspólnotę i państwa członkowskie, co potwierdził Trybunał Sprawiedliwości. W opinii 2/94 uznał on, że artykuł 308 TWE, „stanowiący integralną część systemu prawa wspólnotowego opartego na zasadzie przyznanych kompetencji, nie może być wykorzystany do poszerzenia zakresu uprawnień Wspólnoty poza to, co wynika z ogółu przepisów Traktatu, a w szczególności jego celów i działań Wspólnoty”¹.

4. Prawo bankowe

Zbliżanie prawa bankowego państw członkowskich zostało zapoczątkowane **pierwszą dyrektywą bankową**². Usunęła ona większość przeszkód utrudniających realizację swobody prowadzenia działalności bankowej na obszarze Wspólnoty, ujednoliciła warunki uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności oraz określiła podstawowe zasady współpracy między władzami nadzoru bankowego państw członkowskich [*Prawo Unii...* 2003, s. 134-135]. **Druga dyrektywa bankowa** wprowadziła zasadę jednolitej licencji bankowej, zgodnie z którą uzyskana w jednym państwie członkowskim licencja na prowadzenie działalności bankowej jest automatycznie uznawana we wszystkich pozostałych państwach członkowskich³. Aby zapewnić bankom i pozostałym instytucjom kredytowym we Wspólnocie takie same warunki konkurencji, drugą dyrektywę bankową uzupełniły środki regulujące różne aspekty nadzoru nad bankami.

W 2000 r. Parlament Europejski i Rada przyjęły **Dyrektywę 2000/12/WE** w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe,

¹ Tłumaczenie na język polski za: [Czapliński, Ostrihansky, Saganek, Wyrozumska 2001, s. 353].

² Dyrektywa 77/80/EWG.

³ Dyrektywa 89/646/EWG.

która skodyfikowała większość dyrektyw bankowych i połączyła je w jeden akt prawny. Określiła ona następujące warunki podejmowania działalności bankowej:

- państwa członkowskie wymagają od instytucji kredytowych uzyskania zezwolenia przed rozpoczęciem działalności,
- na zasadzie wzajemnego uznawania regulacji krajowych licencja uzyskana w danym państwie członkowskim jest jednolitą licencją bankową, umożliwiającą świadczenie usług bankowych w innym państwie członkowskim,
- zakres przedmiotowy jednolitej licencji obejmuje m.in. przyjmowanie od ludności wkładów pieniężnych, udzielanie kredytów, leasing finansowy, usługi związane z transferem środków pieniężnych, usługi płatnicze, udzielanie gwarancji i poręczeń, obrót instrumentami rynku pieniężnego i derywatami finansowymi, zarządzanie portfelem i doradztwo inwestycyjne,
- licencję bankową może uzyskać instytucja kredytowa mająca fundusze własne, których wysokość nie może być niższa niż poziom kapitału założycielskiego,
- minimalny kapitał założycielski wynosi 5 mln euro,
- co najmniej dwie osoby wchodzące w skład zarządu instytucji kredytowej mają dostatecznie dobrą reputację i odpowiednie doświadczenie zawodowe,
- instytucja kredytowa jest uważana za umiejscowioną w tym państwie członkowskim, w którym ma swoją stałą siedzibę,
- instytucja kredytowa, by uzyskać licencję, ma obowiązek przedstawić właściwym władzom informacje o akcjonariuszach lub udziałowcach posiadających znaczne pakiety akcji oraz o wielkości tych pakietów lub udziałów,
- do wniosku o udzielenie licencji na działalność bankową należy dołączyć program działalności oraz strukturę organizacyjną instytucji.

W odniesieniu do warunków prowadzenia działalności bankowej Dyrektywa 2000/12/WE określiła przede wszystkim zasady wykonywania nadzoru bankowego, wprowadzając zasadę nadzoru krajowego, tj. nadzoru ze strony państwa, w którym instytucja kredytowa ma swoją siedzibę. Ponadto zbliżyła przepisy krajowe odnoszące się do takich kwestii, jak: tajemnica bankowa, składniki funduszy własnych, adekwatność kapitałowa (wymóg utrzymywania na odpowiednim poziomie funduszy własnych), współczynnik wypłacalności (utrzymywanie odpowiedniej relacji między wysokością środków własnych a wysokością przeprowadzonych operacji obarczonych ryzykiem strat – 8%), klasyfikacja aktywów według grup ryzyka, limity koncentracji kredytowej i limity koncentracji kapitałowej (dopuszczalny poziom inwestowania instytucji kredytowych w udziały podmiotów spoza sektora finansowego).

Dyrektywa 2001/24/WE o **reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych** określiła zasady, jakimi powinny kierować się właściwe władze nadzorcze w przypadku postępowania naprawczego, likwidacji i upadłości. Zgodnie z jej postanowieniami, jedynie władze administracyjne i sądownicze macierzystego państwa członkowskiego są upoważnione do decydowania w sprawie podjęcia reorganizacji

lub likwidacji instytucji kredytowej łącznie z oddziałami w innych państwach członkowskich. Mają one przy tym obowiązek powiadomienia właściwych władz państwa przyjmującego o podjętych środkach sanacyjnych lub wszczęciu postępowania likwidacyjnego.

Niezbędnym elementem nadzoru bankowego są **systemy gwarantowanie depozytów**. Fundamentalne różnice w funkcjonowaniu tych systemów w państwach członkowskich stanowią ograniczenia swobody przedsiębiorczości i świadczenia usług. Dyrektywa 94/19/WE nałożyła obowiązek członkostwa instytucji kredytowej w systemie gwarantowania depozytów w ich macierzyńskim państwie członkowskim, a także określiła zasady gwarantowania depozytów, m.in. w odniesieniu do zakresu gwarancji (depozytów objętych systemem gwarantowania) oraz minimalnej wysokości gwarancji depozytów (20 tys. euro).

Ponadto przedmiotem harmonizacji były krajowe regulacje prawne odnoszące się do takich zagadnień usług bankowych, jak:

- kredyty konsumenckie (Dyrektywa 87/102/EWG),
- podejmowanie i prowadzenie działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzór ostrożnościowy nad ich działalnością (Dyrektywa 2000/46/WE),
- płatności transgraniczne (Dyrektywa 97/5/WE),
- przeciwdziałanie praniu pieniędzy (Dyrektywa 91/308/EWG),
- świadczenie usług finansowych na odległość (Dyrektywa 2002/65/WE).

Pierwsza z tych dyrektyw zapewniła minimum ochrony konsumenta z tytułu umowy o kredyt, zobowiązując instytucję kredytową do zawierania umowy o kredyt w formie pisemnej, która powinna zawierać informację o warunkach i kosztach kredytu, w tym o całkowitym koszcie kredytu i rzeczywistej stopie oprocentowania – najważniejszych informacjach dla konsumenta. Celem regulacji prawnej elektronicznych instrumentów płatniczych jest pogłębienie procesu integracji rynków finansowych przez stworzenie jednolitego rynku elektronicznych instrumentów płatniczych oraz zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumentów na tym rynku. Wspólnotowa regulacja w zakresie płatności transgranicznych ustaliła minimalne wymogi dotyczące realizacji przelewu (m.in. określenie terminu realizacji przelewu, sposobu obliczenia wszelkich prowizji i opłat, stosowanych kursów wymiany) oraz nałożyła obowiązek odszkodowawczy w przypadku niezrealizowania przelewu. Dyrektywa w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy zdefiniowała to pojęcie, nakładając równocześnie na instytucje kredytowe obowiązek sprawdzania tożsamości swoich klientów oraz współpracy instytucji kredytowych i finansowych z instytucjami odpowiedzialnymi za zwalczanie zjawiska prania brudnych pieniędzy. Przedmiotem dyrektywy o świadczeniu usług finansowych na odległość jest samo pojęcie umowy na odległość, prawo konsumenta do informacji, prawo konsumenta do odstąpienia od umowy oraz ochrona konsumenta przed usługami niezamówionymi.

5. Prawo ubezpieczeń

Państwa członkowskie w trosce o ochronę ubezpieczonych i osób trzecich w znacznym stopniu uregulowały sektor ubezpieczeń. Harmonizacja krajowych regulacji ma zapewnić osiągnięcie dwóch celów: umożliwienie konsumentom dostępu do większego asortymentu produktów ubezpieczeniowych oraz zapewnienie każdemu towarzystwu ubezpieczeniowemu swobody podejmowania i prowadzenia działalności oraz swobody świadczenia usług w całej Wspólnocie.

Aby osiągnąć te cele, Wspólnota odrębnie potraktowała ubezpieczenia na życie i ubezpieczenia inne niż na życie, uwzględniając ich specyfikę, a także dużą rolę ubezpieczeń na życie w tworzeniu oszczędności. Oba działy działalności ubezpieczeniowej są regulowane oddzielnymi dyrektywami, wydawanymi na podstawie art. 44 ustęp 2, 55 i 95 TWE.

W **sektorze ubezpieczeń na życie** warunki podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej uregulowała Dyrektywa 2002/83/WE, która uchyliła trzy obowiązujące wcześniej dyrektywy⁴. Podjęcie działalności w zakresie ubezpieczeń na życie wymaga wcześniejszego uzyskania zezwolenia przez zakład ubezpieczeń, ważnego na terytorium całej Wspólnoty (**zasada jednolitej licencji**). Prawo wspólnotowe określa jednak warunki konieczne do wydania zezwolenia, które dotyczą dopuszczalnych form organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności ubezpieczeniowej, zakresu tej działalności (wyłącznie ubezpieczenia na życie), obowiązku przedłożenia programu działalności, posiadania minimalnego funduszu gwarancyjnego, sprawnego zarządzania zakładem ubezpieczeniowym przez osoby cieszące się nieposzlakowaną opinią i mające właściwe kwalifikacje zawodowe lub doświadczenie zawodowe oraz kontroli akcjonariuszy i wspólników mających znaczne pakiety akcji lub udziałów.

Nadzór finansowy nad zakładem ubezpieczeniowym powierzono władzom państwa członkowskiego pochodzenia. Przedmiotem kontroli są przede wszystkim zasady tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz wypłacalność zakładu ubezpieczeniowego.

W **sektorze ubezpieczeń innych niż na życie** główną rolę w zbliżeniu krajowego prawa ubezpieczeń odegrały trzy dyrektywy koordynacyjne: Dyrektywa 73/239/EWG, Dyrektywa 88/357/EWG oraz Dyrektywa 92/49/EWG. Ta ostatnia wprowadziła system jednolitej licencji i zasadę nadzoru państwa członkowskiego pochodzenia. Podjęcie działalności ubezpieczeniowej wymaga uprzedniego uzyskania zezwolenia właściwego organu macierzystego państwa członkowskiego. Pozwolenie to, ważne na całym terytorium Wspólnoty, umożliwia prowadzenie działalności w ramach prawa przedsiębiorczości lub swobody świadczenia usług. Uzyskanie zezwolenia wymaga jednak spełnienia określonych warunków odnoszących się do organizacyjno-prawnych form prowadzenia działalności usługowej, zakresu tej działalności, kontroli akcjonariuszy (ich udziałów i kwalifikacji).

⁴ Dyrektywy: 79/267/EWG, 90/619/EWG i 92/96/EWG.

Zharmonizowano również warunki prowadzenia działalności ubezpieczeniowej w takich dziedzinach, jak:

- kontrola działalności: weryfikacja całej działalności finansowej, kontrola wypłacalności, tworzenie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, przeniesienie portfela ubezpieczeń na rzecz jednostki przejmującej, kontrola dużych akcjonariuszy, informacje dla ubezpieczających, informacje statystyczne dotyczące działalności międzynarodowej,
- kontrola aktywów pokrywających rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe: rozmieszczenie odpowiednich aktywów rezerw, aktywa dopuszczalne, rozproszenie lokat, rozmieszczenie lokat w celu zapewnienia ich bezpieczeństwa, rentowności i zbywalności,
- szczegółowe zasady obliczania marginesu wypłacalności,
- prawo stosowane w odniesieniu do umów i warunków ubezpieczenia: pozostawienie stronom umowy swobody wyboru prawa innego państwa członkowskiego, uchylenie uprzedniego nadzoru nad warunkami polisy ubezpieczeniowej i taryfami w odniesieniu do dużego ryzyka przemysłowego i handlowego.

Podstawowym dyrektywom regulującym rynek ubezpieczeniowy Unii Europejskiej towarzyszyły dyrektywy, których celem było stworzenie warunków harmonijnego funkcjonowania tego rynku. W tym celu określono minimalne wymagania dotyczące m.in. sporządzania sprawozdań rocznych i skonsolidowanych zakładów ubezpieczeniowych (Dyrektywa 91/674/EWG), sprawowania dodatkowego nadzoru nad zakładami ubezpieczeniowymi stanowiącymi część grupy ubezpieczeniowej (Dyrektywa 98/78/WE), koordynacji głównych regulacji stosowanych w ubezpieczeniach kredytów eksportowych dla operacji korzystających ze średnio- i długookresowych gwarancji (Dyrektywa 98/29/WE), uzdrowienia i likwidacji przedsiębiorstw ubezpieczeniowych (Dyrektywa 2000/17/WE), sprzedaży na odległość usług finansowych dla konsumentów (Dyrektywa 2002/65/WE) oraz pośrednictwa ubezpieczeniowego (Dyrektywa 2002/92/WE).

6. Prawo rynku kapitałowego

Zasadniczą część regulacji mających na celu harmonizację ram prawnych funkcjonowania rynków kapitałowych stanowią: Dyrektywa 2004/39/WE w sprawie rynkowych instrumentów finansowych⁵ oraz Dyrektywa 93/6/EWG o adekwatności kapitałowej [Finanse... 2004, s. 298]. Pierwsza tworzy **kompletne wspólnotowe ramy prawne wykonywania transakcji kapitałowych** za pośrednictwem giełdy, innych systemów negocjacji oraz przedsiębiorstw inwestycyjnych. Określa

⁵ Uchyliła ona Dyrektywę Rady 93/22/EWG o usługach inwestycyjnych. Odegrała ona główną rolę w liberalizacji rynku kapitałowego. Wprowadziła ona bowiem jednolite pozwolenie, wydawane przez państwo członkowskie pochodzenia, na podstawie którego przedsiębiorstwa inwestycyjne mogły prowadzić działalność i świadczyć usługi inwestycyjne na obszarze Wspólnoty.

ona warunki uzyskania licencji na świadczenie usług inwestycyjnych i podjęcia działalności inwestycyjnej, ważnej na całym obszarze Wspólnoty, a także warunki prowadzenia działalności przez przedsiębiorstwo inwestycyjne. Uzyskanie takiej licencji wymaga spełnienia wymogów związanych m.in. z zakresem usług lub działalności inwestycyjnej, uczciwością i doświadczeniem zawodowym osób zarządzających przedsiębiorstwem, obowiązkiem przystąpienia do systemu rekompensat dla inwestorów oraz podjęciem wielostronnych negocjacji przed zawarciem transakcji finansowej.

Dyrektywa powierza właściwym władzom państwa członkowskiego sprawowanie stałego nadzoru nad działalnością inwestycyjną przedsiębiorstwa. Nakłada na przedsiębiorstwo inwestycyjne obowiązek publikowania informacji dla klientów dotyczących rodzaju świadczonych usług, instrumentów finansowych i proponowanej strategii inwestycyjnej, systemów wykonawczych, kosztów i opłat. Ponadto ustala ona obowiązek wykonania zlecenia na warunkach możliwie najkorzystniejszych dla klienta oraz kontroli przestrzegania zasad sprzedaży i zakupu negocjowanych instrumentów finansowych. Przedsiębiorstwo inwestycyjne musi także poinformować odpowiednie władze państwa członkowskiego o zawartych transakcjach finansowych i zachować przez co najmniej pięć lat dane o tych transakcjach.

Dyrektywa o **adekwatności kapitałowej** określa zaś wymagania kapitałowe wobec przedsiębiorstw inwestycyjnych, a także wobec banków komercyjnych, które prowadzą działalność inwestycyjną. Szczegółowe wymagania kapitałowe odnoszą się do kapitału zakładowego, uzależnionego od zakresu działalności, oraz do różnych grup ryzyka (kredytowego, transakcyjnego, walutowego i pozostałych grup ryzyka) i dużych ekspozycji.

Te dwie dyrektywy uzupełniają dyrektywy szczegółowe, mające przede wszystkim zapewnić większą przejrzystość europejskich rynków kapitałowych. Ich przedmiotem jest harmonizacja przepisów prawa wewnętrznego państw członkowskich regulujących takie kwestie funkcjonowania tych rynków, jak: przejrzystość informacji o emitentach, których papiery wartościowe dopuszczone są do obrotu na rynku regulowanym, czyli wymagania dotyczące sporządzania rocznego i półrocznego sprawozdania finansowego (zgodnie z obowiązującymi międzynarodowymi standardami rachunkowości), śródrocznego raportu zarządu, zawiadamiania emitenta o nabyciu lub zbyciu znaczących pakietów akcji oraz udzielania informacji przez emitentów, których akcje dopuszczone są do obrotu na rynku regulowanym (Dyrektywa 2004/109/WE), prospekt emisyjny publikowany w związku z publiczną ofertą lub dopuszczeniem do obrotu papierów wartościowych (Dyrektywa 2003/71/WE), wykorzystanie poufnych informacji (Dyrektywa 2003/6/WE), emisja papierów wartościowych notowanych na giełdzie (Dyrektywa 2001/34/WE), systemy rekompensat dla inwestorów, gwarantujące zharmonizowany poziom ochrony co najmniej drobnych inwestorów, w przypadku gdy przedsiębiorstwa inwesty-

cyjne nie są w stanie wypełnić swoich zobowiązań w stosunku do swoich klientów-inwestorów (Dyrektywa 97/9/WE), wspólne inwestowanie w zbywalne papiery wartościowe (Dyrektywa 85/611/EWG).

7. Zakończenie

Zbliżanie krajowych regulacji prawnych następowało w wyniku zastosowania takiego samego podejścia do ogółu usług finansowych, które obejmuje: po pierwsze, harmonizację podstawowych regulacji dotyczących warunków podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje finansowe; po drugie, powierzenie nadzoru nad instytucją finansową państwu członkowskiemu, w którym ma ona swoją siedzibę; po trzecie, wzajemne uznawanie przez krajowe władze nadzorcze kontroli dokonywanej w państwie pochodzenia. Dyrektywy harmonizujące usunęły prawne przeszkody w realizacji zasady swobodnego przepływu usług finansowych oraz ustanowiły jednolite warunki konkurencji na rynkach finansowych.

Proces integracji rynków finansowych ułatwiło nie tylko jednolite podejście do zbliżania prawa krajowego, lecz także ustanowienie Jednolitym aktem europejskim nowej podstawy prawnej zbliżania przepisów ustawodawczych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich. Wprowadzenie zasady podejmowania decyzji większością kwalifikowaną przyspieszyło proces zbliżania prawa rynków finansowych. Integralną częścią podstawy harmonizacji prawa na podstawie art. 95 TWE jest także wymóg zapewnienia wysokiego poziomu ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, ochrony środowiska i ochrony konsumentów. Dzięki temu proces integracji rynków finansowych ma także swój wymiar społeczny, a jej odbiciem jest m.in. zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumenta na tych rynkach, np. w odniesieniu do ochrony depozytów i kredytów konsumenckich.

Literatura

- Ahlt A., Szpunar M., *Prawo europejskie*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2005.
- Brodecki Z., *Prawo europejskiej integracji*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Czapliński W., Ostrihansky R., Saganek P., Wyrozumska A., *Prawo Wspólnot Europejskich. Orzecznictwo*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2001.
- Finanse*, red. Z. Brodecki, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2004.
- Mik C., *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2000.
- Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, red. J. Barcz, Wyd. Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa 2003.
- Traktat o Unii Europejskiej. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Komentarz*, red. Z. Brodecki, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006.

THE EUROPEAN UNION LAW HARMONIZATION IN THE FIELD OF FINANCIAL SERVICES

Summary

The realization of freedom to provide financial services is not possible without removing barriers, which rise from legislation of member states. The reason is that financial market belongs to those highly hedged around with the legal regulations. Specific legal rules vary among countries very often and therefore they hamper the access to national financial market for the foreign investors. The treaty establishing the European Community stipulates that the law of member states will converge in a sufficient degree for the common market to function.

The aim of the article is to present the legal basis of the law harmonization within the EU and its effects on banking law, insurance sector and capital market.

Jan Borowiec – prof. dr hab. w Katedrze Polityki Ekonomicznej i Europejskich Studiów Regionalnych Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.